

ביאורים

ישנן מספר דתות בעולם המאמינות באלוהים, וכל אחת מהן שונה באמונתה ובחוקיה. רבי יוסף אלבו שואל שאלה יסודית: האם לאנושות צריכה להיות דת אחת המדריכה את כולם בשווה או שמא נכון יותר שיהיו מספר דתות - לכל קבוצה, דת המתאימה לה.

במבט ראשון נראה שצריכה להיות רק דת אחת. דבר זה נכון הן מצד נותן הדת והן מצד מקבל הדת: מצדו של הבורא, הרי יחסו אל כל בני האדם הוא באופן שווה ואם-כן הדת הניתנת על ידו לכלל האנושות צריכה גם היא להיות שווה לכולם. מצד הנברא - האנושות, הרי כל בני האדם שווים בדרגתם הטבעית על פני שאר הברואים, לכן הדרך להגיע לשלמות גם היא צריכה להיות אחת השווה לכולם.

אך בעיון מעמיק יותר עולה שלמרות שמצד הבורא אמנם צריכה להיות רק דת אחת, מצד בני-האדם אין זה כך. דבר פשוט הוא שכל אדם שונה בתכונותיו מחברו, ואין אדם הדומה באופן מוחלט לשני במבנה אישיותו ובאופיו. גם בפרספקטיבה ציבורית ולאומית ניתן לזהות הבדלים בתכונות ובהנהגות בין חברה לחברה, ובין אנשים ממקום אחד לאנשים ממקום אחר. הדת האלוהית פונה לאדם ומורה לו את צורת החיים האידיאלית ואת הדרך כיצד ליישם אותה בחייו, לכן מובן שמצוות הדת צריכות להיות שייכות ורלוונטיות לאדם. יוצא אם-כן, שכל קבוצת אנשים צריכה תורה המתאימה בהדרכותיה לאופי של אותה חברה. רבי יוסף אלבו מדגיש שהבדל זה נובע מצד בני האדם ולא מצד אלוהים, לכן ההבדלים שיהיו בין דת אחת לאחרת יהיו רק בהוראות הפרטיות הפונות למקבלי התורה. בעיקרי האמונה של הדת, שהם מצד הבורא נותן התורה, אי אפשר שיהיה שינוי או הבדל, כיוון שאין בבורא שינוי או יחס אחר מאדם לאדם.

הרחבות

• נצחיות שורשי התורה

לפי שהוא מבאר שמזגי האנשים מתחלפים. רבי יוסף אלבו מבאר שטבע האנשים שונה, ואף על פי כן, שורשי התורה אחידים לכולם. באופן מופלא התורה אכן מתאימה לטבע המקיימים אותה, והיא מזככת אותם ומדגישה את הצד הנשמתי שבהם. זוהי כוונת המדרש: "וזאת הבהמה". הדא הוא דכתיב (זה מה שכתוב): "כל אמרת אלוה - צרופה" [משלי ל, ה] - רב אמר: לא נתנו המצוות לישראל, אלא לצרף בהן את הבריות" [ויקרא רבה, שמיני, יג].

מכיוון שאופן ההתגלות של התורה מתאים לטבע המקבלים אותה, לעתיד לבוא, כשטבע האדם יתעלה, תינתן גם התורה בצורה מחודשת. כך ממשיך המדרש: "כל מי שלא ראה קניגין (ציד) של אומות העולם בעולם הזה - זוכה לראותה לעולם הבא. כיצד הם נשחטים? בהמות - נותץ ללויתן בקרניו וקורעו ולויתן נותץ לבהמות בסנפיריו ונוחרו, וחכמים אומרים: זו שחיטה כשירה היא?! ולא כך תנינן: הכל שוחטין ובכל שוחטין ולעולם שוחטין חוץ ממגל קציר והמגרה והשנים מפני שהן חונקין?! אמר רבי אבין בר כהנא: אמר הקדוש ברוך הוא: תורה חדשה מאתי תצא - חדוש תורה מאתי תצא" [שם]. ההופעה החדשה של התורה תתאים לטבע החדש של העולם - שבביל שגם הוא ילך ויתרומם, ילך ויזדכך.

פרק עשרים וחמשה

וממה שראוי שנחקר בכאן הוא: אם הדת האלהית יחייב שתהיה אחת לכל האנשים, או רבות. ונאמר, שהנה יראה שהוא מחייב שתהיה אחת; וזה, אם מצד-הנותן ואם מצד-המקבל. מצד-הנותן - כי אחר שהמסדר, שהוא הש"י, הוא אחד מכל צד, ראוי שיהיה הסדור הנמשך ממנו אחד מכל צד; כי אין לו, יתברר, יחס מתחלף אל קצת-האנשים מקצתם. ומצד-המקבל - כי אחר שמין האדם אחד באנושות, הנה הסדור המיישר אותו אל הגעגוע שלמותו האנושי ראוי שיהיה אחד. ויראה מזה, שהוא ראוי ומחייב בדת האלהית שתהיה אחת אל כלל האנשים.

אלא שכאשר יעין-זה היטב, נמצא שאף-על-פי שנודה שיהיה מחייב מצד-הנותן, איננו מחייב מצד-המקבל. לפי שהוא מבאר שמזגי האנשים מתחלפים קצתם מקצתם - אם מצד-התחלפות מזגי האבות או מצדדים אחרים, עד שאי-אפשר שיסכימו שני אנשים על מזג ותכונה אחת. כמו שכתב אבן-סינא באופן הראשון מן הספר הראשון מן הקנון. עד שקבר יגיע מהתחלפותם שיהיו כמעט הפכים במדותיהם: עד שימצא איש אכזרי בתכלית, עד שיגיע מאכזריותו שיהרג צעיר בניו; וימצא איש אחר בתכלית-רכות-הלבב, עד שיחמל על הריגת עקב או נמלה.

ויתחלפו האנשים בזה, גם-כן, מצד-התחלפות מקומות מושבותיהם. כי טבעי הארצות מתחלפות בשנתי האוירים וההרים והמימות וכיוצא-בזה: עד שתמצא ארץ שפרותיה גסים וקשים בטבעם, וזה מצד שהאוויר שהם גדלים בו איננו זך ונקי; ותמצא ארץ אחרת שפרותיה בלתי-ערבים או בלתי-בריאם, מצד שהמימות שגדלים עליהם אינם טובים. והבעלי-חיים הנזונים מקמות אלה-הפירות, בהכרח שיתדמה מזגם אל המזון שהם נזונים ממנו. וארץ אחרת - שימצאו פרותיה בהפך, והבעלי-חיים הנזונים מהם יהיה מזגם הפכי אל אנשי הארץ האחרת. ומזה-הצד ימצאו אנשים בעיר אחת או בקחוץ אחד, יותר חריפים ויותר פקחים מאנשי ארץ אחרת. ויתחייב מזה שיתחלפו מיני ההסכמות בין שתי אלו-הארצות, להתחלפות מזגי היושבים בהם; ויצטרף לכל אחת מהן נמוס^ו מתחלף לנמוס האחרת בזמן אחד בעצמו. אלא שאחר שהשנוי הזה הוא מתחייב מצד-המקבל ולא מצד-הנותן, ראוי שיהיה השנוי בדברים אשר מצד-המקבלים; וזה, בפירטי ההנחות וההסכמות אשר בין האנשים כפי התחלפות הארצות בנאה ובמגנה, כי כבר יהיה הנאה אצל קצת מגנה אצל קצת. אבל בעקרים הפוללים והשרשים המסתעפים מהם, שכל-זה מצד-הדברים הנתלים בנותן, אי-אפשר שיציר בזה שום-חלוף.

ראוי שהדת תהיה אחת לכל האנשים

מזגי האנשים שונים

שינוי טבעי המקומות